

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬАТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqsa boshlagan

• 2005-yil, 30-sentabr

• № 40 (3817)

1 октябр — Ўқитувчилар ва мураббийлар куни

МЕХР БЕРГАН МЕХР КҮРАДИ

Яратган ўзининг севгав бандарини яхши одамларга йўлдош килди. Ахмокнинг тарбиясини олган «қаҳмоқ» бўлиб етишганини хали хеч ким кўрмаган. Ўйласам, бизнис, ўтган асрнинг 70-йилларида Қашқадарё вилояти Чирок туманинг Беруний номидаги 5-ўрта мактабда таълим-тарбия курган ўқувчиларининг бу борада жуда омадимиз келган экан. Муаллимларимизнинг дэярли барчаси анан шундай — ўзасининг фидойлари, болалар учун жонини ҳам беришга тайёр Инсонлар эди.

Бунага, орадан 35-40 йил ўтгач, биз, ўқувчилар ҳозир кўллари кексалик гаштини сураётган устозларимизнинг номини даварларда фахр-итифоқ, миннатдорлик билан тилга оламиш: Саттор Файзиев, Дўстмурод Хайдаров, Хайринос Азимова, Оғил Шодиев, Рустам Усанов...

Уларнинг хар бири мурғак кўнгилларда ҳайрат, билим олишиё, ўзига нисбатан улкан хурмат ўйогта олган Шахслар эди. Бу табарук зотларнинг тарбиясини олган болалардан эл-юритимизнинг корига ярайдиган кўллаб мутахассислар — ўзасининг устолари етишиб чиқди.

Ўшанда мактабимизда элликка

якин педагог ишлаган бўлса, Саттор Файзиев уларнинг энг ёши, энг сараси эди. Тошкент педагогик университетини тугатиб келган кечаги талаба ўзининг бит-мас-тугумас гайрати, тиришоклиги билими билан ўқитувчиларнинг ҳам, ўқувчиларнинг ҳам эътиборини қозонган эди.

... Кеч кузнинг совуқ кунлари. Кўшини туманда пахта тераётган ҳашарчи-ўқувчилар кечки овқатни апил-тапил еб, кўнок жойи — мактаб спорт залига қараб шошилади. Хира чирок ёруғига шеърхонни бошлиниади.

— «Отелло»дан бўлсиз, Файзиев, — дейди муаллимларимиздан бири.

Давраг жингалак сочили, вужудидан куч-гайрат ёғлиб турган, кўркмай ийтгай — Саттор муаллим чиқди. Бир чигит бўлиб кўлган, далалардан кун бўйи пахта кидирич чарчаган иккى юздан ортик кора-кура ўғил-қизининг вужуди кулоқка айланади:

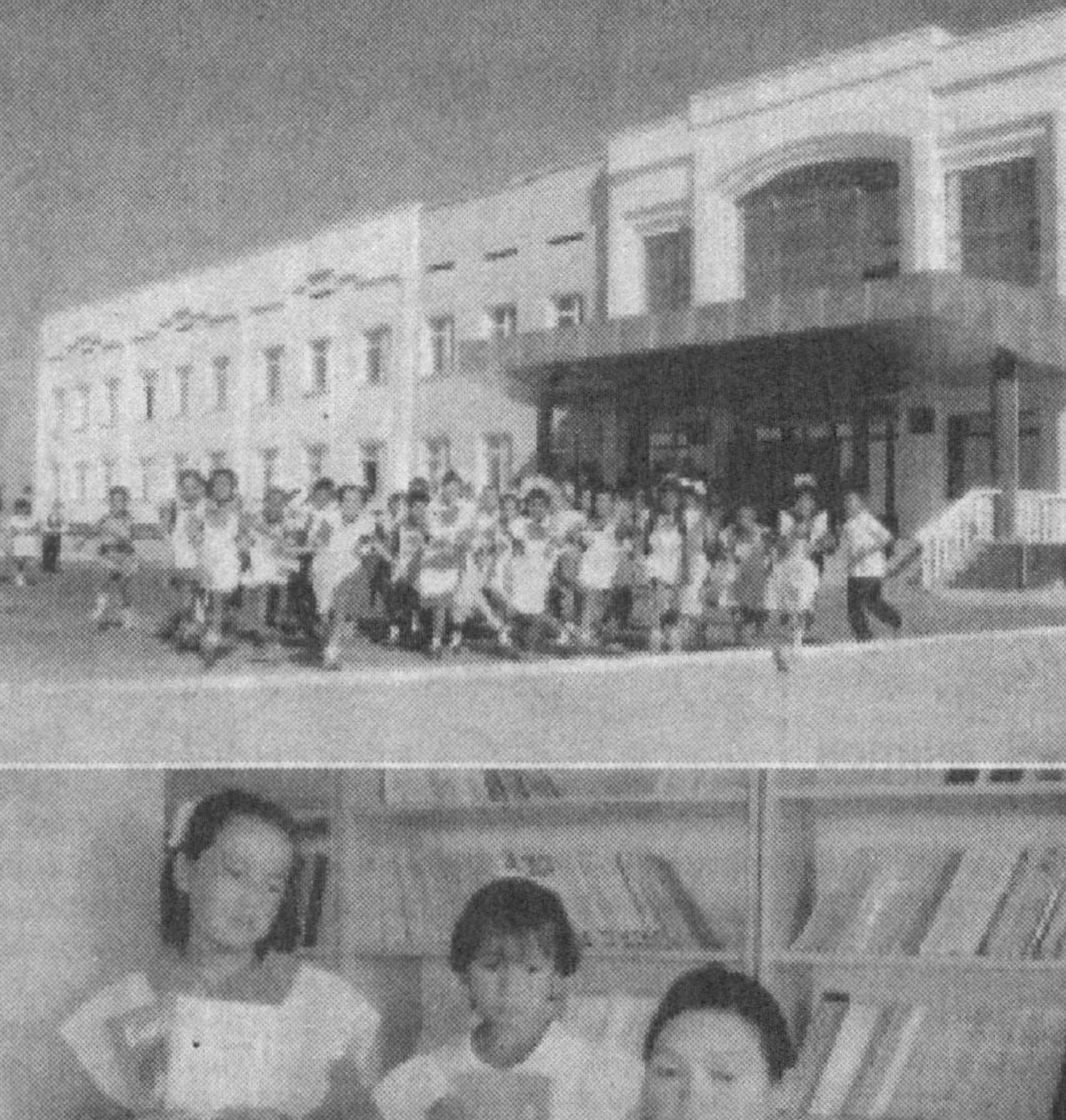
Чигатой кўчасин сўл томонида — Ўтсанг мукаддас хиҳона тараф, Саноксиз қаблар галадонида єтиби Отелло — у буюк араб.

Давоми иккинчи бетда.

СУРАТЛАРДА: Нукус шаҳридаги 42-умумтаълим мактаби; она тили ва адабиёт фани ўқитувчиси Умидо Досанова; кутубхоначи Зулфия Бобоева ўқувчилар билан.

Бердиниёз АЛЛАШЕВ (ЎзА) олган суратлар.

САВОБ КЕРАКМИ?

Матбуотимиз сафига бирор бир янги нашрнинг кўшилиши бугун оддий көкеб бўлиб кoldи. Чунки газета ёки журнал нашр этиш, оммавий ахборот воситасига муассислик килиши кўпларни ўзига оҳанрабоден тортмоқда. Негаки, ишнинг кўзини биладиганлар, масалан газетачиликдан мўмай даромад топмоқдалар. Интернет деган соғин сиғир омон бўлса, унинг саҳифаларида олди-коҳди хабару ҳангомасиғат янгиллар тўлиб-тошиб єтибди, хоҳлаганингиз олиб, лаб-лўнжига оз-моз қалам теккизид, бемалол босаверасиз, ҳозирча боров бир нима дёвёттани ўй.

Аммо нишона сони юз кўриши билан олакон тақа-так тўхтаб колдик, тақдимот маросимида айтилган жамики эзги ниятлар, берилган ваъзлар ўша жойининг ўзида коли кетаётган нашрлар ҳам йўқ эмас. Бир тоқуваҳи ҳам донъ ҳам сув керак, деганларидек, ҳозир бирор бирнаш фаолиятини йўлга кўшишинг ўзи бўймайди. Узоқ йиллар давомида ўқувчи кўлига мунтазам равишда этиб бориб турган, бирор биссони кўздан кечирмай қолсан, бадийи тафқурумизнинг бир жойи кемтиб бўлиб коладиган ва шу маънода мадданинг ҳаётимизнинг ўзига хос минбари саналувни айрим нашрларимиз даворийларини, ҳажмида ва, таасусфи, сифатида ҳам жиддий узилишлар бўлаётганини курб турбиз. Бундай пайтда яна бир минбарга эга бўлиш учун биргина ижодий иштиёқнинг ўзи етари эмас.

Хар кандай янги нашр ёнгава аввалин газетхонга вактида этиб бориши, ўз ўқувчини топишни керак. Буни осонлича эришиладиган вазифа деб бўймайди. Вилюят марказларида, шаҳар ва туманларда бодордик потиллаб чиқётган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Ҳозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Ҳозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

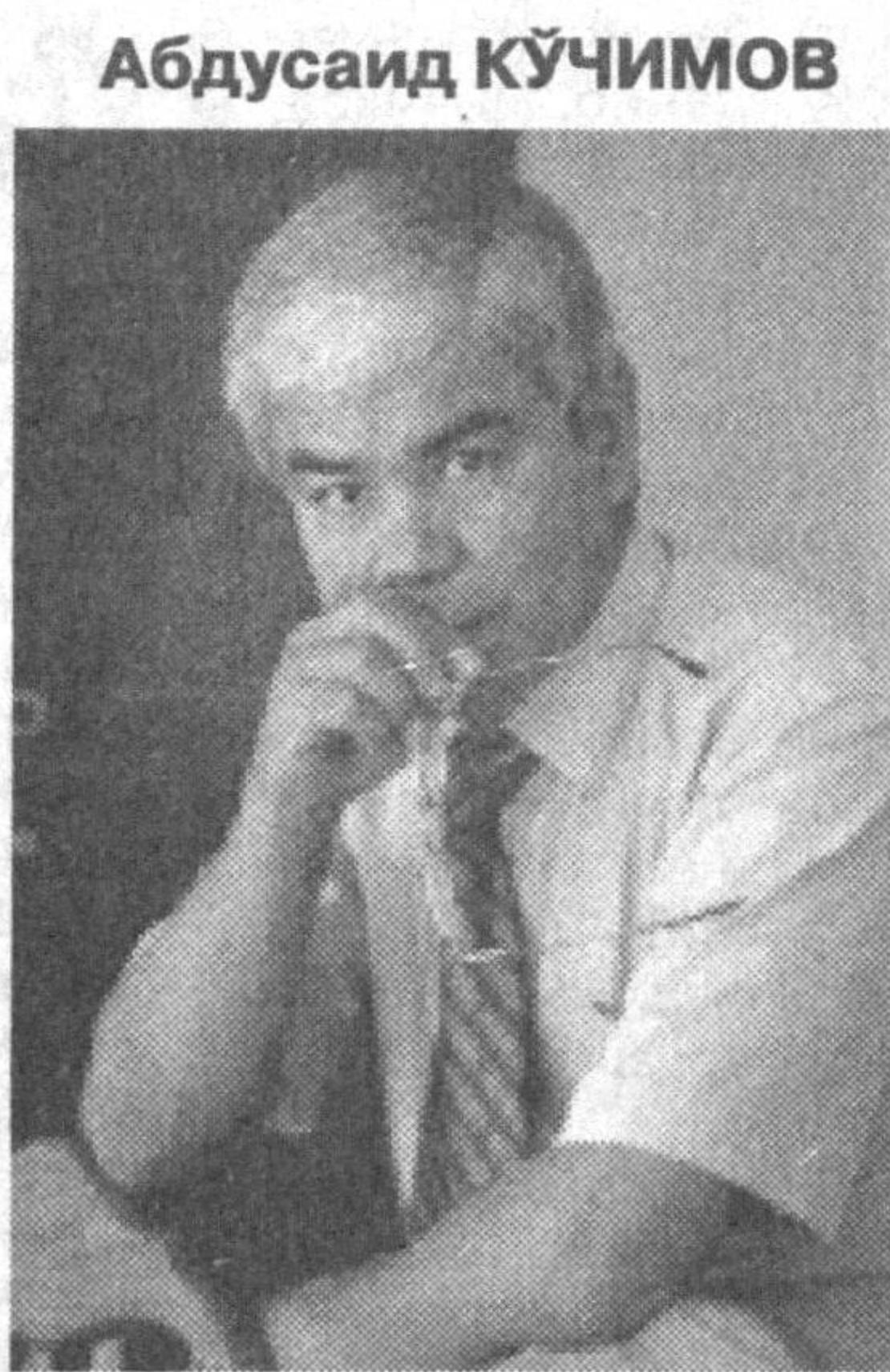
Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз, икобий хол. Лекин, танлаш учун ўқувчи ўтибигориа ҳавола этилаётганда, кўнига кўп бўлиб, шаҳар таъёфтган турфа ҳил нашрлар мажабиди ўқувчи атрофина кўргондаги ўрай олган экан, улар сифидан жойи олишинг ҳам анча мушкүллиги бор.

Хозир эркинлик замони, бунга ахабаламаслик керак, деймиз. Негаки, ҳархалдай танлаш имконияти бор-кор. Майли, нашрлар сони қўявларесин, ўқувчи кераганин танлаб олади, колгани колади, деб ўзимизни юпатамиз. Аммо, чукурроқ ўйлаб қўявлайлики. Танлаш имконияти, шубҳасиз

ИЛДИЗИМИЗ МИНГ-МИНГ ЙИЛЛАР НАРИСИДА

Ул зот ачингандек сен соддадилдан,
Кулимсиг кўлди: — Демократия...

IV

Яна бир магриблик димоғдор кун-тун
«Демократия!», деб тинмай сўрайди.
Тишлар орасидан бурқситиб тутиш,
Кимнинид кимтадир тезлаб қайрайди.

У ҳам чизигидан юргам жонни
Ўчоқ-айвонига ўтиш қалайди.
Зумда кул қилила хону монини,
«Демократия!» деб талайди.

Үйлаб авлиёюн анбийёларни
Куз очиб юмтугича пайдо қилиади.
Ўзи пайдо қилиган художалари
Үйнга ўт қўяди — адо қилиади.

Айбу хатоларин таш олмас, аммо
Тоҷдорлик — вужуда ўргичмак уя.
Чинкирар томониг йиртилгунча то:
— Яшиасин,

Яшиасин Демократия!

V

Сүхбатимиз чўзилди узоқ,
Сизда бошқа, бизлардан бошқа.
Илоннади мехмонжон мутлоқ,
Бирга бордик наҳорги ошга.

Мехмонжоннинг идроки шошиби,
Олма-кесак терар кўзлари.
Пацкос уриб туширгич ошини,
Тан бердилар, чоғи ўзлари. —

Хавасданми, ёхуд ҳасаддан
Қизиқ экан, жуда, деб кўйди.
Солиситирип бўлмайди ростдан,
Сизлар билан бизларнинг тўйни.

Ийлар үтиб ака-уакни
Учратсано кўриша дайдор.
Дастурхонда ярим чақани
Бир-бирига ўтказмас зинҳор...

Махаллана бордилар кейин,
Илжайдилар «Ахоййи!» деб.
— Бизлар... буни тушуниши кийин,
Балки, шудир демократия.

Лекин... дарров чиқди «лекин»,
«Инсон эрки» деган ўчлов бор.
Аразлашган эру хотинини
Ярптириши мумкинимас зинҳор.

Биз ўйлаймиз бир кун бўлса ҳам,
Кўнгил тусаб, хоҳлаган билан.
Фарғатдан бўлбіл ҳамоҳони
Эҳтиросин ёқлаган билан.

Мехмонжоннинг сўзларига мос
Жавобимиз бор эдику-я,
Мехмон зоти отадай улуғ,
Колаверса, демократия...

VI

Алқисса, биз — ўзбекмиз — ўзига бек,
Бирваларнинг сабогига зор эмасмиз.
Кўнглимиз оқ, дилимиз пок, қаддимиз тик,
Ҳар ким чеरти ўйнайдиган тор эмасмиз.

Илдизимиз минг-минг йиллар нарсида,
Айтбай адод қилиб бўлмас таърифимиз.
Қандай юриш, қандай яшаш — барисига,
Тирик гувоҳ — минг-минг йиллар тарихимиз.

«Демократия!», дейиз, қанъи кўфаси?
Энг аввало, топиб беринг аниқ жавоб.
Ундан кейин дунёта жар солинг, майли,
Биз розимиз, талаф қилинг кейин, жаноб.

Ҳозир эса... адовату гинамиз ўйк,
Еб-чиңгиз чою, нону ошигитини.
Сизга «Будоқ яшасиз!» деб урмаймиз дўк,
Гаранг қилманг сиз ҳам бизнинг бошимизни.

ЖАВОБ

Тўққиз ой яшади она бағрида,
Тўқсон ийл ҳаёдда сурди давронин.

Ундан сўрадилар кетар чоғида:
— Бобо, не сўзинг бор, борми армонин?

— Кўн яхши-эмони кўрдим, албатта,
Бўтам, фохеамас оғлиқ, таҳтисизлик.

Аммо, яхшиликни билмаган зотта

Яхшилик қилиш ҳам...

Катта баҳтисизлик.

Суясанг иврисиз, қоқилган дамда,
Кўл чўзсан ботқоқда ботар маҳали,

Мўлтайнай турвичи бу осий банди

Ичиди тиражар,

«Шошмай тур, ҳали...»

Нафинг тегиб турсиз устозим, акам,
Отам демакдан ҳам тиймас ўзини.

Омад деганинди юришмаган дам,

Танимай қоласан изу-кўзини.

Чанглаб, қўшқуллаб ёқиндан тутар,

«Ийилган чоғимда кўтардинг нега?

Душманлик қиласанг ўшанда агар,

Катта нафақага бўлардинга эта.

Олтин баликни тутай деб, турсам,

Сен номард ботқоқдан сугуриб олдинг.

Бир култум сувинги дарёдай кўрсам,

Бошимига ўз турилғаволар солдинг.

Сийол, садаканга зормасман сира,

Ўзинта буорсан хайру эхсонинг.

Бирвога ғамхўрлик қилганда кўра,

Холинга бир қара мөн, меҳрибон...

Ҳа, ишинг гуришаб турган кунларда

Қўлининг мушукдай ялайди улар.

Булатли, тумани, хира тунларда,

Кутурган кучукдай талайди улар.

Хулас, сўғонигта олдинг жавобни,

Энди хуласини чиқар ўзининг,

Ўзин ахратиб ол увол-савобни.

Факат, миёни ўйқ қолининг сўзига —

Кўпам парво қўйла,

Ўйланма кўпам.

Ҳаёт ўтиқинцидир, умр бир тутам.

Одамзоддан колар факат яхшилик,

Факат яхшилик қыл, яхшилик, бўтам...

Сен ҳали ялпизи кетмаган уват,
Ҳар тонг айланардинг шабнам — садафга.
Сен ҳали отинги билолмасдан бот,
Қараб кўяр эдинг кўклим тарафга.

Ҳамма тақрорлади... сени тақрорлар,
Яна термилардинг, жисминг тул — кулок.
Англап осон эмас, фурсат қарамас,
Энди... баҳормассан, ёз бўлдинг кўпроқ.

Рауф СУБХОН

Ҳар тонг айланардинг шабнам — садафга

Ийларнинг сурони бўғизмидан кетмас,
Мен вақтнинг тутқуни, бир сенлар, бир сиз...
Кимдир баланд кетар, ким бекатда паст,
Умр учуб борар — тез юрар поезд.

Кимдир ўз-ўзига галириб борар,
Кимдир баҳт сўрайди баҳтсиз қизига.
«Баҳтли бўлсиз!» деймай номуси кизлар,
Нур ёғилсин доним эрлар юзига.

Кимлардир шукрлар айтади тақрор,
Дейишар; бепарво юрма, чекма кам.
Одамлар кўлида бир сиқим тупрок,
Умр ўтиб борар, кўзлар тўяна нам.

Дийдорлар ганимат, соғинчлар жўшқин,
Ишқ деган мискину мол-давлат тўсқин,
Ўзим азмабман, бермабман таскин,
Менга кўксига дард борлар кўл чўзди.

Боғларда қизарган гуллар ранг берди,
Сойларда бўзарган толлар тонг бўлди,
Тоғларда узантан йўллар бонг бўлди,
Менга кўксига дард борлар кўл чўзди.

Шукр қилганлар ҳеч беоз бўлмаслар,
Ўғил-қиз ўстириган беиз бўлмаслар,
Инсон эътиборсиз, ёлғиз бўлмаслар,
Менга кўксига дард борлар кўл чўзди.

УМР
Ҳаёт-ми, ўзига зеб берар бунча,
Мунча керилди бу кибру ҳаво.
Дунёнинг кўлида кўчи тутунча,
Ҳаёт мазмунидаги ўзгарар маъно.

Шунчалар ожизми, инсон дегани,
Шунчалар ёлизми, инсон дегани.

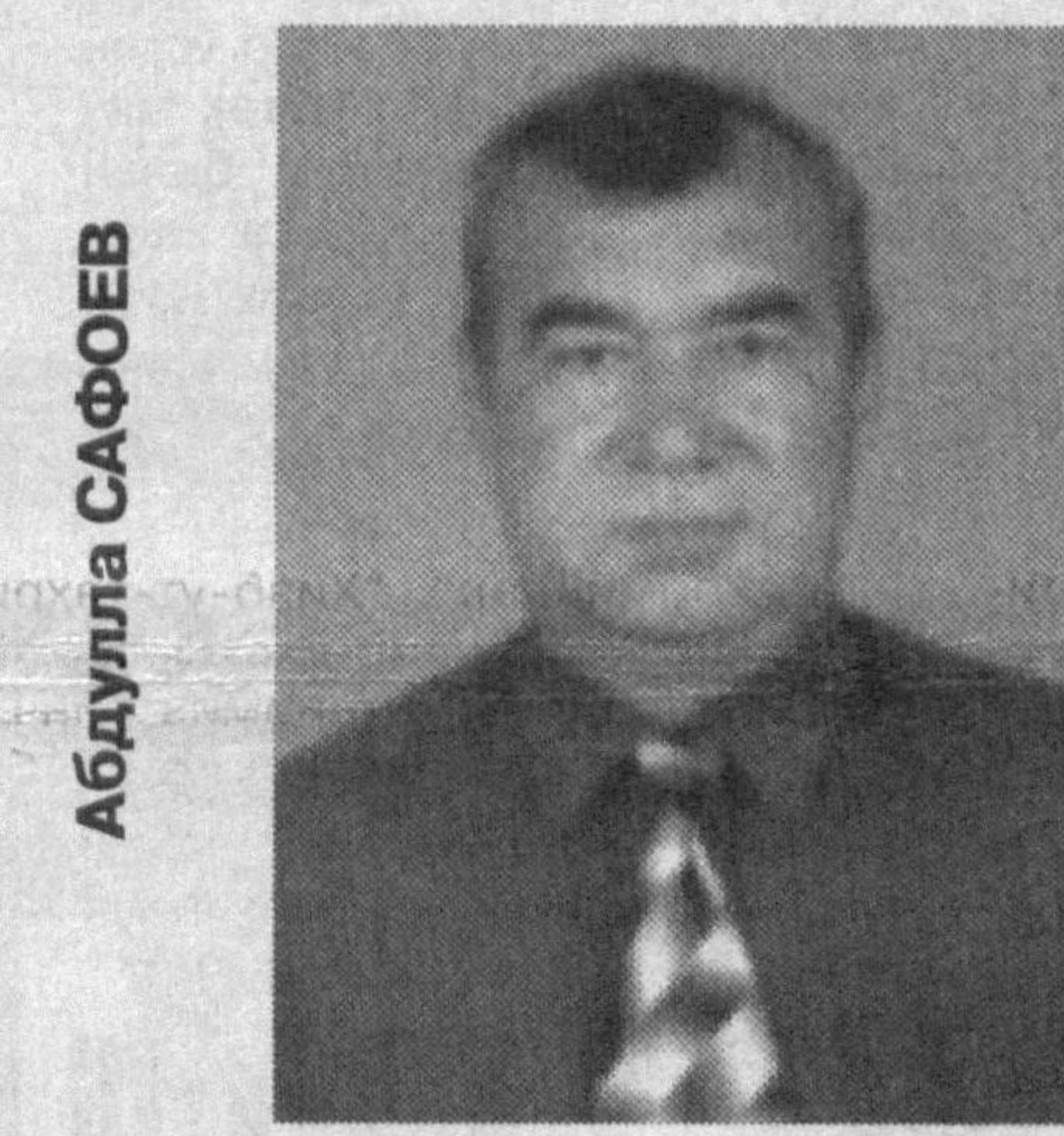
Лек кучли томони бор экан унинг,

«Оллоҳ!» деб олмас ундан булаги...

Хурмат килардингиз мени шунчалар
Дардимни очилиб айттунга қадар...

Агар иктидори юлдуз терса ҳам
Орсизга галириб бўлмас ҳамдам.

Абдулла САФОЕВ

Кўнглим, китобдан ҳеч кўнглингни узма,
Китоб чин дўст деган аҳднинг бузма.

Асл сирдош, асл ҳаммада китоб бор экан,

Бефахм, бефорасатлардан давра тузма.

Кўнглим, фурсат ўтиб борар, вақт ўтиб борар,
Вақтнинг кўбай борар.

Интил, излан, шошил, гайрат қил, ишла,
Ахир берган ваъданг, аҳд ўтиб борар.

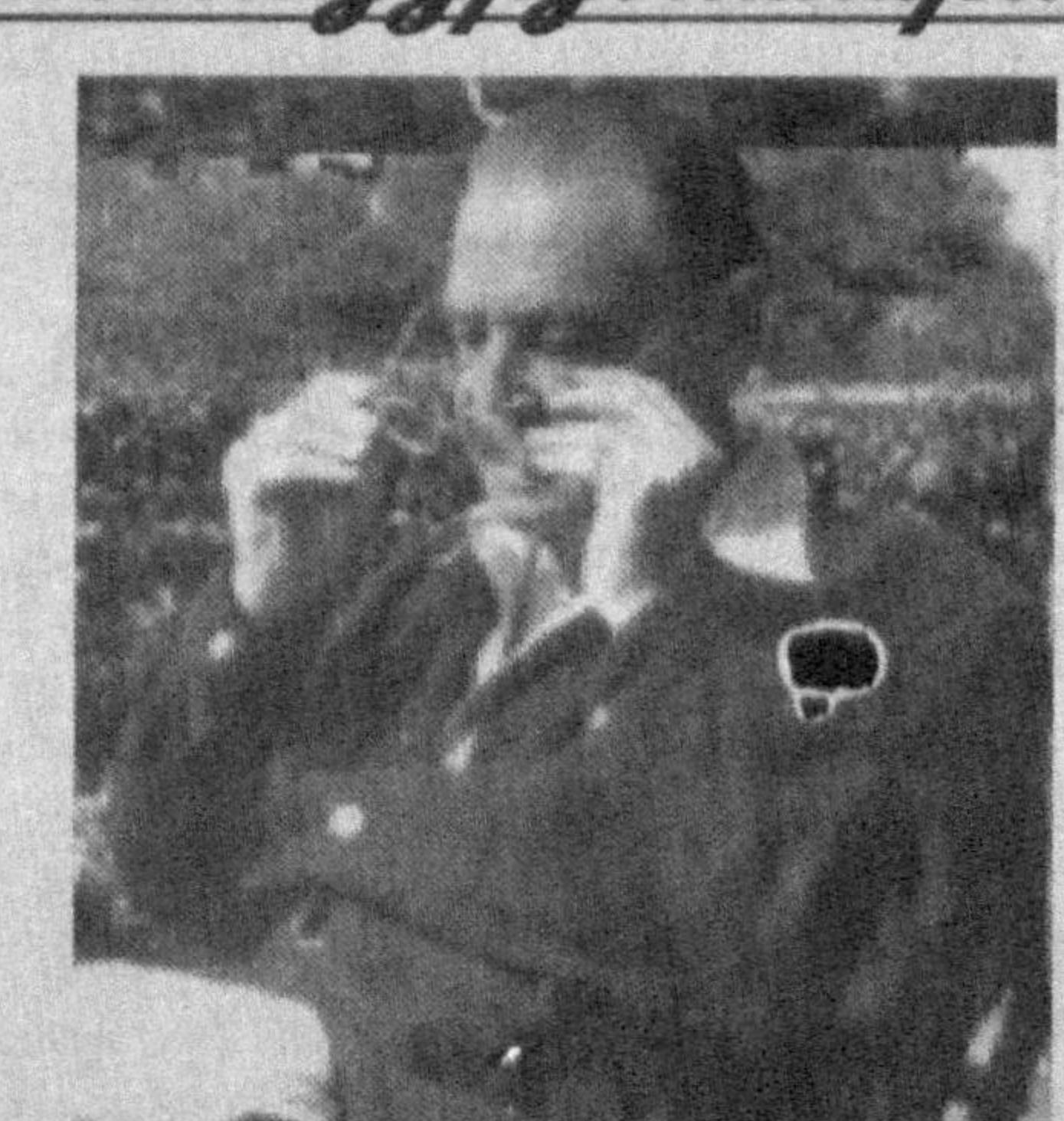
Кўнглим, дерлар, жим юр, жим юрмоқ олтин,
Тонсанга жим юртил, йўқотсанга жим.
Ўйламай жавраса худа-бехуда,
Иzzat-хурматини йўқотар ҳар ким.

Кўнглим, гам-аламнинг ўзи келади,
Шодликнинг изиздан чопининг керак.
Бу дунёнинг бор кувончи, баҳтини
Ҳалол меҳнат билан тошишинг керак.

Сочингизга оралаби ок,
Шундай деб қарадинн-қолдинг,
Биласинку бунинг сабабин
Соч кўнглингдан улу олди.

Булбулини тилинан ёр саси галди,
Дунёларга берий бўлмас бу сасни,
Булбулини тилинан ёр саси галди,
Шу сасиз найларман умр, нафасни.

Жаҳон агадиёти дурудоналари

мумкин, улар сарик.

«Балки шунинг учун сен ҳам бунака
сағарийб кетгандирсан. Сени кўрганим-
да сарик касал бўлганими, девдим ўзим-
га-ўзим».

«Мен сендан бошча ҳеч кимга ўйлан-
майдан дегандим, Эмили. Ўйланмадим».

У бу ганини эркакнисига оддигина
килди. «Ийирма милин обқода босиб ўтаман дегандим, буни ҳам кил-
мадим». Унинг сўзларида коникиш хисси
бор эди.

«Ўйланганинга, афсусланинг ҳам
мумкин эди, деб мисис Медоуз.

Қария билан Хитой ҳақида бироз гаплаш-
дик.

«Мен Хитойдаги ҳар бир бандаргоҳи, сиз
пантонизгиз чўнгларни кетгандарни
ни кандай кимларни билан бўлганим.

Кема сизини мумкин бўлган ҳамма жойда бўлганим.

Сизни шу ерда олти эрталабдан кечгача
олиб ўтишадига кўнглини бўлганди.

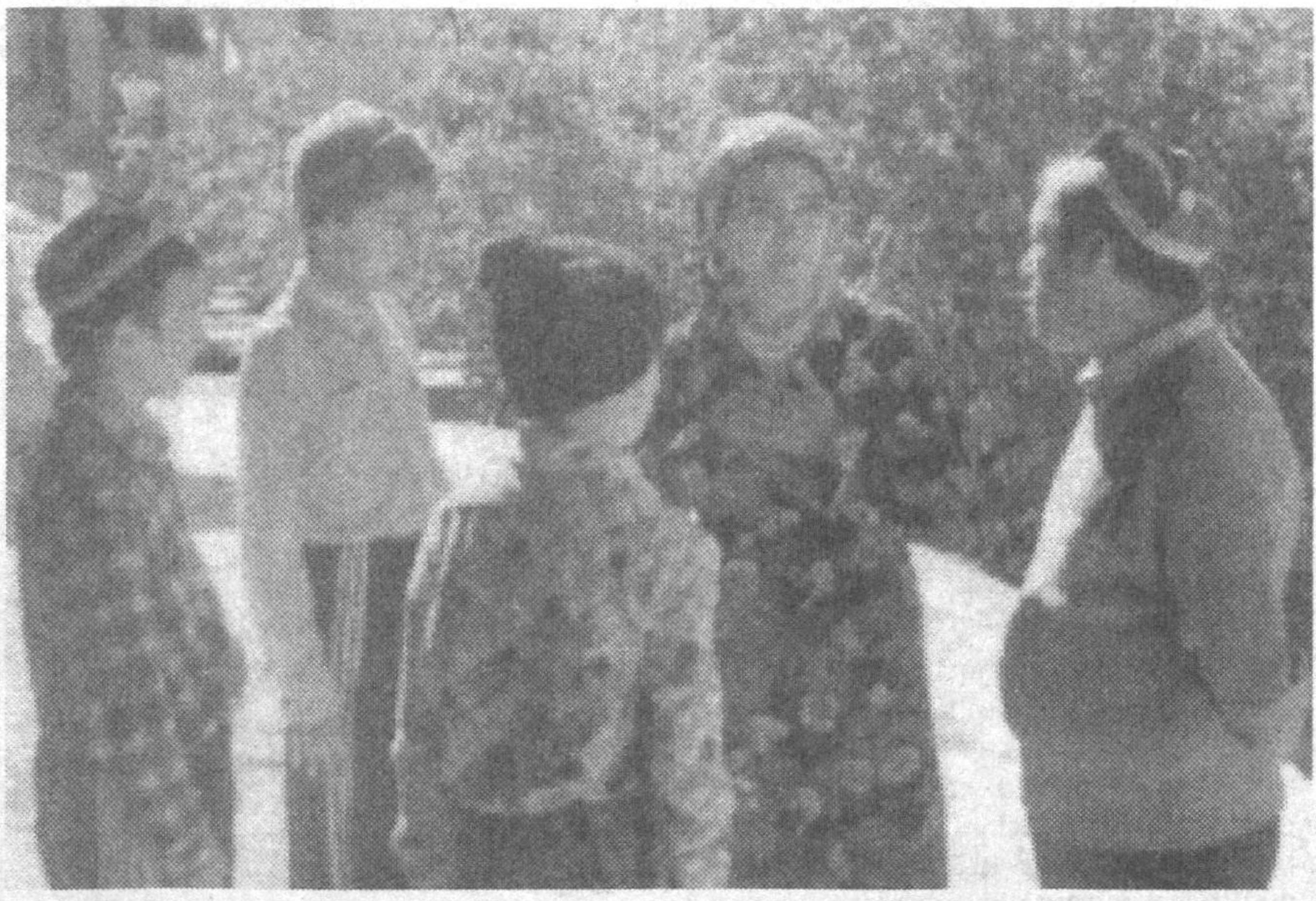
«Ха, кўриб турибман, баривар, бир
ишини кимларсан, Жорх, — деб мисис Медоуз.

«Мисис Медоуз, сиз ўйландингизни
мумкин эди, деб сўрадим.

«Факат мен эмас, — деб у жилай-
май. — Нега десангиз, мен аёллар

ҳақида хаддан ташқари кўп нарса била-
мадим.

«Бу

— Баходир ака, ижод йўлнгизда кино санъатининг турли жанлариди кучнингизни синаф кўрганисиз. Ўзингиз кайси соҳага кўпроқ даҳдор деб биласиз — хужжатли киноғами ёки бадий иходогами?

— Менимча, режиссёр фолияти кўпкірради бўлшичи керак. Битта мавзуга ёпишиб олиш ёки бир жандар филм яратвериш режиссёрининг нуқсони. Бундай бир хиллик иходор учун ўзига хос тўғонак бўлиши мумкин. Яхьиси, иходор одам ўзини турли жанларда сиаб нўрсига.

Кино оламига кириб келганимдан бўйслуб мавзуга ўндошини, тил жиҳатидан ва ниҳоят тасвир жиҳатидан ўзига хос 200 га якин фильм яратдим. Бунина маҳсулар учун айттаганим йўл. Тўғриси, ҳар бир фильмни ўзин учун бир имтиҳон буди. Бизнинг ишишимда асосий массад — Шахсон кўрсатиб; тасвирлаб бера олиш. Демак, мен қархамоним турли жаҳтийатларда ўзини кандай тутиши оркали унинг калбини, ўй-тафаккурини, интилишарини, сайдарликларидан намоён бўлувчи хули, тақдири, кечинчларни — ҳамма-ҳамма сини кўрсата олишим шарт.

Мен режиссёр сифатида фильм иходор киламан. Шундай экан, бу фильмим — хужжатлар асосида яратилган, буниси — бадиийлаштирилган деб ажратиб ўтирамайман, булалингирни бари — ижод. Ижодий йўналишга нисбатан ўзинни хужжатли кинода кўпроқ намоён килип келдим, малақам, маҳоратим монтаж стили устида камолга ети.

— Жанлардан кайси бири — памфет, сатира, юмор, публицистика, трагедия, яхинни ёки бошса бир жанрми?

— Мен унун жанрнинг уччалик аҳамияти йўқ. Режиссёр сифатида, энг аввало асарини мояхиди, қархамонимнинг шахси кизиқтиради. Дейлик, мен шу фильмим билан одамларга нималарни айтмоқнин? Бу борадаги фуқаровий фильм, нуткан назарим кандай? Ва ниҳоят, бу фильмни кўрган томошабини

дан кандай таассусот олади? Агар шу саволлар жавобини аввало ўзим учун ойдинлаштириб олсан бошлабтган янги филмимнинг муваффақияти тъминланади, деб ўйлайман.

— Фильмларнинг сценарийсини ҳам кўпинча ўзингиз ёзасиз ёки ҳаммуалири бўлиб қатнашасиз. Бундай иходий ишга материал тўплаш, уни кино тилида баён этиш жараёни сизда кандай кечади? Масалан, Усмон Носир ҳакидаги фильмнинг сценарийсини ёзишида материал билан ишлаш кийин бўлмадими?

— Агар яраттаган филмнингиздаги шахснинг ҳаёти, фолияти ҳакидаги маълумотлар, биографиясида кескин воқеалар тафсилотларни халқдан яширилган, маҳфий жонварларни сақланётган экан, бундай ахволда шахс ҳақида тўлақонли фильм яратиш нюхиятда мушкуш иш. Усмон Носир ҳакидаги филмни шундай вазиятлардан бўшдан кечирдим. Албатта, осон бўлмади. Авлагида шоирнинг шевълар тўплами билан тўла таниши чиқдим. Кейин Усмон Носир ҳақида матбуотда эълон килинган мақола ва таджикларни мутола килимдим. Шу орада шоирнинг жияни, шоира Нодира Рашидовна билан Усмон Носир ҳаётидаги энг муҳим саналар борасидан бўшдан кандай барчанга субхатлар, таджик мулокотлар олиб бордим. Шу тарика, фикру хаёлимда Усмон Носир образи, унинг экранда намоён бўлудиган симоси қад тийаки болшади.

— Сизнингча, боз қархамонларни танлаш, адабий маъбаларни саралаш асарини экран талкинда қанчалик мухим? Ёки бу режиссёрга салоҳияти, иктидорига боғлики?

— Йўқ. Сиз айттаган муаммоларни режиссёргириб бир ўзи ҳал қўла олмади. Кино — жамоа санъати, тағйинниг пичиб ортилишидан тортиб, ролларнинг тақсимланishi, уларни маҳорат ила ади этиш, ижодий жараён азоблари — барни барни биргаликда ҳаракат қилиш лозим.

Билан ўзий оли-лозим. Токи яраттаган қархамонларни, образлари аввалиларга ўшҳаб колмасин. Томошабин кинозонда намоён бўлётган воелика ҳар томонлами бахо беря олиш имкониятига эга бўлиши керак. Мен ҳаётин ўзидай килиб, кишилар наэдиди, ўзаро муносабатларда турмуш қай таҳлит на-моён бўлудиган бўлса, худди шундай тасвири зарур, деб хисоблайман. Йўқса, томошабин ишонмай қўяди.

— Экрандан қархамон ва идеал образ масаласини долзар деб ўйлайсизми?

— Аввало қархамон ва идеал образ — бошқа-бошқа нарсалар эканлигини айтиб ўтайнан. Қархамон — бизлар билан бирга, орамизда яшайдиган одам. Ҳар қандай одам ҳаётда ўзини кўсатиб меҳнат килса, қандайдир бир жасорат кўрсатса, асар қархамонига айланниш мумкин. Идеал образ — фикримизда ёки экранда намоён бўлудиган, ўзимиз ўйлаб чиқардиган қархамон. Шундай бир чисол келитиришмиз мумкин. «Бог» фильмни яраттаган вактимда қархамонлардан бирохи характерига кўра ҳаётдаги реал бир инсонга ўшаш чиқиб колди.

Филм телевидениеда қайта-қайта наёмиши килинганидан сўнг бу тўғрида шахснинг килинганидан сўнг бу тўғрида

Мактабга боришимдан олдинроқ онам биринчи синф учун керакли барча китобларни сотиб олиб берганлар. Ша лаҳзада кўнгилда кечган завъшавк, кувонч-ҳаяжон ҳамон менинг тари этган эмас...

Китоблар орасидаги «Музыка» дарслиги ҳам бор эди. Лекин мактабимизда бу соҳа бўйича мутахассис бўлмаган. Ашула дарсни хам «Алифбо» ўтишибчи ўстар, нотани, бирор созни чалишини бўлмаганлар учун ўкучиларда «Музыка» дарслиги бор-йўлигина иштиркашади.

— Азбадири, шахснинг килинганидан сўнг бу тўғрида

Ша кундан бошлаб «Рубоб олиб берасиз» деб отамнинг хонжонларига кўймаганман. Туман марказидаги «Маданият товарлари» магазинига ҳадегандан гурбут кургур келавермаси денг. Аксига олиб, музика мулалими — Ҳомид ака Хайдаров ҳам армия хизматига кетиб келдилар.

Ойлар ўтиб, бир куни кечкун радамдан қоғозга ўралган бир нарса кўтариб кириб келдилар:

— Азбадири, ҳаяжонимдан умримда илир ўша кечани мутла-ко ухламай ўтказганим. Аввалига ярим кечасигача чапла-чилини килиб тиригандигим. Кейин он-тана ухламини, қанча чалсам, эрталабдан бошлашини утиришади. Ҳозир эсласам, болаларга иштиёқ ёзўлигидан рубобни кучоқлаб, симларини силяб, тоннотишини интизор кутиб чи-каним.

Яхшияни, кўнгилни — Саломат опа Бухоро педагогика институтини бошланган таълим факултетидаги ўқир ўддилар. Ҳар бозор куни рубобни кутарип, уларнинг чиқарига келиб келидилар.

Ша тарика биринчи синф учун чиқарига келиб келидилар. Рассом иччи туйгуларни борича, ёрни ифода этиши учун композициянинг чексиз имкониятларидан тўлиқ фойдаланади. Кундаки турмушдан олган таассусотларни, тасаввuriда хосил бўлган ўзига келиб келидилар.

Музыканинг шунаки — ҳали одамизд ўзига келиб ўтказганим охандарбоси — ахил сехр-хозисбаси бор. Жалолиддин Румий, Абдураҳмон Жомий, Алишер Навоий, Камолиддин Биноий, борингки Абдураҳуб Фитрат каби буюк соҳиб каламлар бекорга мусикий илмга руку юймаган. Бу соҳага њавас ўйғонса, уни камолига ётказиш учун соҳиб ўзига шарт эмас.

Танлини муҳарриларимиздан бирни бир сұхбатда: «Уйимиз мусики музейига ўшашди, киркдан ортиг милий мусика зодарини йўқсанман, бештасини чала оламан», дедилар. — «Журналистика касбини танламаганимда, албат-

лигини тақозо этади. Сиз айтгандай, актёrlарни танлаш, уларнинг яқдиллигига эришиш, манба-адабийларни ўқиб чишиш — булар жуда муҳим жараён. Кинонинг индивидуал ҳатти-харакатлардан — ҳамкорликка, ҳамфирлика йўналдиган кучи мана шу жарайёда тўла намоён бўлади.

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

— Томошабинни обоб-ахлоқча ўргатувчи, сийаси чиккан стереотипларга, бир хилликларга ўрганиб колишига қандай қарайсиз? Сизнингча, бу ёмонми, яхшими?

